

kiépítésében, vagy éppen a telekértékadó bevezetésében látják a szociális problémák megoldását. Egy mástól lényegesen eltérő megoldási módokat vallanak egyedül helyeseknek korunk nagy újjáalakító irányjai: a marxizmus, fasizmus, nemzeti szocializmus is. *Nincs általánosan kötelező, tökéletes hatású, egyetemes érvényű szociálpolitikai program.* Sem a sokat kifogásolt szociális olajcseppek, – a régi liberális kapitalista /rendszer toldozása-foltozása – sem a gyökeres, nagy, átfogó szerkezeti változások nem hoztak eddig egyetemes érvényűnek tekinthető megoldást.

Szinte fölösleges hangsúlyoznunk, hogy az orosz *bolsevizmus* letűnő vörös csillagzata alatt nem a szociális kiegyensúlyozottság, az építő társadalmi béke, a mások életjogait megértő emberiség uralma honol. A bolsevizmus a szociális eszme érvényesülését a nyers önzés, az ököljog uralmában, az erősebb jogának érvényesítésében látja. Ekesen szóló bizonyíték erre a Szovjetunió rendkívüli alapossággal kimunkált politikai irodalma. Lássuk néhány jellemző töredékét:

„Az az osztály, amely a politikai uralmat kezébe vette, amikor a kezébe vette, tudta, hogy egyedül a maga kezébe veszi. Ez benne van a proletariátus diktatúrájának fogalmában. Ennek a fogalomnak csak akkor van értelme, amikor a szóbanforgó osztály tudja, hogy kizárólag maga veszi a politikai hatalmat a kezébe és nem átmítja sem önmagát, sem másokat az egész népet felölelő, általános választásokból eredő, „az egész nép által szentesített” hatalomról szóló szóbeszéddel.¹

„A diktatúra tudományos fogalma nem jelent egyebet, mint a semmi által nem korlátozott, semmiféle törvény, abszolúte semmiféle szabály által nem feszélyezett, közvetlenül az erőszakra támaszkodó hatalmat.”²

„Az ön levelét olvasva azt hihetné az ember, hogy nem mi fogadtuk a parasztságot a proletárforradalom szolgálatába, hanem ellenkezőleg: a parasztság a maga egészében, a kulákságot is beleértve, fogadta a bolsevikokat szolgálatába. Rosszul állna a bolsevikok ügye, ha olyan könnyen „állanának” nemproletár osztályok szolgálatába.”³

„A párt nem lehet semleges a vallási előítéletek hirdetőivel szemben, amely a dolgozó tömegek öntudatát megmérgezi. Elnyomtuk-e a reakciós papságot? Igen, elnyomtuk. A baj csak az, hogy ez a reakciós papság még mindig nincs teljesen likvidálva. A vallásellenes propaganda az az eszköz, amelynek végig kell folytatnia a reakciós papság likvidálásának művét.”⁴

A tőke és a munka ellentéte a liberális kapitalista állami és társadalmi rend természetes velejárója. A verseny szabadságának elvi alapján a munka jogosan küzd érdekeinek minél tökéletesebb érvényesítéséért a tőke ellen. Az osztályharc a liberalizmus által szentesített gazdasági érdekharc egyik formája. A bolsevizmus következetes ellenségeinek szükségképpen szembe kellett fordulniuk a liberalizmussal is. Az antibolsevista és egyben antiliberális európai forradalom első teljesen öntudatos képviselője a *fasizmus*. Az olasz alkotótehetőség lázas és körültekintő munkával kiformálta a „korporatív”-nak nevezett új jogrendet, a tőke és a munka harmóniájának jogi rendjét. A munka alkotmányos tényező lett. A Carta del Lavoro – a *munkaalkotmány* – alapkö, vezérfonal, megvalósult gyakorlat. A szociálpolitikai megoldásokat Olaszországban főként az

A SZOCIÁLPOLITIKA AZ ÚJ EURÓPÁBAN

A múlt században az új világrészek és a technika csodái felé fordult az emberiség figyelve. Ma a *szociális eszme* jegyében él, csatázik, épít és rombol az emberiség. A jelekből arra kell következtetnünk, hogy valóban új világnak kell születnie a háború után, mert a technika, a felfedezések és a találmányok – a liberális kor bálványai – nem tudták megnyugtatni, boldogítani az embert. Ellenkezően – a végsőkig fokozták elégedetlenségét, nyugtalanságát, létbizonytalanságát. A kibontakozás, az új irányú fejlődés útját a legtöbbször szemében a szociális eszme és annak gyakorlata, a szociálpolitika jelzi.

A szociálpolitika fontossága, sorsdöntő jelentősége elvitathatatlan. Mibenlétét, lényegét illetően azonban igen eltérőek a vélemények. Legtöbbször a szegénység ellen való küzdelem különböző formáit vallják szociálpolitikának. Vannak, akik a szövetségi szervezésben, mások a társadalmi biztosítás újszerű

¹ Lenin: Beszéd a szállítómunkások oroszországi kongresszusán. Válogatott munkák, IX.

² Lenin: összegyűjtött művek, XXV. 441. 1.

³ Sztálin: Válasz Pokrovszky Sz. elvtársnak. A leninizmus kérdései. Moszkvai magyar nyelvű kiadás, 1936, 182. 1.

⁴ Sztálin: A leninizmus kérdései, 208 1.

alapos jogi előkészítés jellemzi. A kollektív szerződések jogi jellegének kérdése jóval előkelőbb helyet foglal el az olasz szakirodalomban, mint a munkabérekérdéssel, a vásárlóerővel stb. kapcsolatos technikai problémák.

Természetes, hogy bármilyen tökéletes jogi megoldásokkal a természettől adott alapvető nehézségeket, amilyenek a földhiány, nyersanyaghiány stb. nem lehet leküzdeni. Olaszország politikája ezért lett imperialista irányú. Az olasz gyarmatszerző törekvések mindenekelőtt szociálpolitikai célt szolgálnak.

Németországban Olaszországgal ellenében nem a jogi problémák megoldásán van a hangsúly. A szociálpolitikuskokat egészen gyakorlati kérdések foglalkoztatják. Amiben nincs közvetlen praktikum, az meglehetősen kivülesik az érdeklődés körén. A háború kitörése előtt a leginkább előtérbe helyezett szociális reformmegoldások a munkaszolgálat, a családalapítási kölcsönök, a Kraft durch Freude és a Schönheit der Arbeit mozgalmak, a nagyarányú munkáslakótelep-építkezések, a népautó, a néprádió voltak. A munkásszervezetek kérdésével kapcsolatos jogi problémákat a német munkafront egyik napról a másikra egyszerű hatalomátvétellel oldotta meg.

Németországban ma minden háborús erőfeszítés a közvetlen, kézzelfogható eredmények, a „Leistung” jegyében történik. A németek a jövő útját is az európai méretekre törekvő német teljesítmény-politika irányvonalában képzelik el. Az eddig kialakult német szociálpolitikai gyakorlat lényegében a „Leistungspolitik” elvének fenntartásában él majd tovább – ügylátszik – a háború után. „Die Sozialpolitik der Zukunft wird Leistungspolitik sein, d. h. sie wird alle jene Maßnahmen in den Vordergrund stellen, die geeignet sind, eine möglichst rasche und intensive Nutzung des neu geordneten europäischen Lebensraumes zu erlauben.”¹

A szociálpolitika gyakorlatát meghatározó tényezők között uralkodó helyet foglal el Németországban a *szociális közigazgatás*. Rendkívüli fontosságú hatáskört kaptak a munkaügyi hatósági biztosok (Treuhand der Arbeit), a munkaközvetítést és a munkaerőgazdálkodást ellátó munkahivatalok és az iparfelügyelők. Maga a szociálpolitika annyira azonosult a nemzeti szocializmusban a hivatalos állami politikával és különösen az állam gazdasági politikájával, hogy vita alakulhatott ki a német szakirodalomban arról, lehet-e még önálló értékű tudománynak tekinteni a szociálpolitikát, vagy sem?² A szociálpolitika ma Németországban csak-

¹ Neue Internationale Rundschau der Arbeit, 3. Vierteljahr 1942, 224 l.

² Soziale Praxis 1941. márc. 15, 210. l.

nem kizáróan állami feladat és ez – háború idején – aligha is lehetne másként. Kétségtelen azonban, hogy a nyugodt fejlődés időszakaiban a *társadalompolitika*, természetesen nemcsak állami, hanem társadalmi feladat is lesz.

Magyarország is kikerülhetetlenül részese a nagy európai újjáalakulásnak. Háború van, érthető tehát, hogy ma főként állami, közigazgatási jellegű rendezések útján halad előre szociálpolitikánk. Az Országos Népes Családvédelmi Alap létesítését elrendelő 1940: XXIII. t.-c. a belügyi kormányzatot és ezen keresztül a vármegyei közigazgatást bízta meg egészen alapvető, általánosságban mozgó szociálpolitikai feladatok megoldásával. Ezen kívül nem is hozott az utolsó néhány év a háborús szükségmegoldások, vagy az előkészítő jellegű jogi rendezés kereteit túllépő szociális reformalkotásokat. Szociálpolitikánk legújabb fejlődéséből tehát a német vagy az olasz szociális újjáalakuláshoz hasonló magyar irányú kiformalódására, vagy a háború utáni magyar szociálpolitika irányára aligha következtethetünk. De gyökeres, ideológiai jelentőségű változások bekövetkezése napjainkban nem is volna kívánatos. Egyetlen pillanatra sem szabad elfelejtenünk, hogy háborúban vagyunk. A ma nehézségeit kell minden erőnkkel áthidalnunk. Érzelmi szempontok és jogi aggályok félretolásával nekünk is a minél tökéletesebb azonnali eredmények, a „Leistung” elérésére kell törekednünk. Fokozottan kell azonban vigyáznunk arra, hogy a háborús szociálpolitikát ne tekintsük végleges megoldásnak.

Ma az államot illeti a szó. De a háború után fel kell szabadítani, szerephez kell juttatni a társadalmi erőket is. A társadalom legnagyobb jelentőségű erőközpontjai – a munkásszervezetek – vagy államellenesek voltak eddig, vagy a legjobb esetben jóakarató közömbösséggel szemlélték az állam erőfeszítéseit. Széchenyi és Kossuth egy évszázaddal ezelőtt a jobbagyfelszabadítással akarták „számosabbá tenni a nemzetet”. A háború után a társadalom építő erőinek az államéletbe való intézményes beépítésével – nem beolvasztásával – kell majd minél „számosabbá”, minél erősebbé tennünk a nemzet hatalmi szervezetét, az államot. Hatalmas feladat ez. Altala minden eddiginél eredményesebb módon oldhatók meg a szociális problémák. A társadalom azelőtt háttérbe tolt, félreállított erőinek intézményes felszabadítása nélkül nem indulhatunk el a mélyreható társadalmi reformpolitika legtermészetesebb, leggyakorlatibb és legalkotmányosabb, tehát legmagyarabb útján.

Vízy András